

Uredništvo i uprava
ZAGREB, Masarykova 28a.
Telefon 67-80.

Uredništvo i uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijanske Krajine
LJUBLJANA. Erjavčeva 4a

ISTRA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

AVANGARDA

Križaj se borio na strani španjolskog naroda i streljali su ga. Klement Sergo nije htio da se bori protiv abesinskog naroda i streljali su ga. Jedan pada pod plotunima u Španiji, a drugi na obali Indijskog Oceana. Dvije žrtve u četvrt godine.

U vrijeme dok Križaj pada na Iberskom Poluotoku, Eržen umire daleko od svojih na Apeninu. Pavlović ostavlja svoje tijelo izrešteno austrijskim mećima u Dobrudži, a Uković pada pod plotunima te iste Austrije u Radgoni.

Na svim stranama svijeta ostavljaju svoje kosti naši mladići, i na svim stranama svijeta umiru nasilno iz istih razloga: u borbi za slobodu.

>Tragedija našega naroda<, rekao je jedan stariji emigrant kada je doznao za smrt Sergovu. >Tragedija naše omladine<, rekao je jedan naš omladinac promatrajući uzbudjeno posljednju sliku Križajevu. Ni tragedija naroda, ni tragedija omladine. Jer dok jedan narod ima omladinu koja pada pod plotunima jedino zato što voli slobodu i što se za nju bori, taj narod živi. Živi i čeka.

A naših je mnogo palo. Sjetimo se samo 1929 i 1930. A drugi: Babić, Čotar, Eržen, Jurišević, Vilhar itd. itd., cijela legija ubitih, premačenih i iznakaženih. A gdje su oni po kazamatama — robijaši na dvadeset i trideset godina. A gdje su oni po konfincijskim logorima. A oni za koje niko ne zna i koji nisu upisani u nikakvom crnom kalendaru.

Sudbina, reći će nešto. Ali to nije sudbina, to je, može se kazati, posljedica našeg geografskog, etničkog i socijalnog položaja. Smješteni na medji Balkana i Apenina, na medji Slavenstva i Romanstva; izgubljeni okrajevi jednog naroda; seljaci, ribari i radnici, seljaci bez zemlje, ribari bez broda i radnici bez posla, mi smo uvijek na udaru. Na udaru smo u političkim borbama, na udaru u nacionalnim i na udaru u socijalnim borbama. Uvijek materijalno slabiji i uvijek stavljeni uza zid.

Ali uvijek avangarda. I uvijek široka pogleda, uvijek spremni na borbu i žrtve. I kada onaj naš mladi rudar traži načina kako bi otisao u Španiju, >jer ovakav život nije život<, i tada taj rudar govori kao avangarda i kao jedan od onih koji zna da na svijetu ne postoje dvije pravice ni dva morala. On kaže da bi se tamo borio za slobodu svoje kuće. A ta kuća je tamo negdje na obroncima Furlanske ravnicu. Ali on koji po cijele sedmice ne vidi sunca, on zna da je svijet malen i da pobjeda pravice i slobode na jednom kraju zemljine kugle znači pravicu i slobodu na drugom kraju. I da neprijatelji slobode znaju to isto. I prema tome, borba protiv tog neprijatelja, bilo gdje i bilo kako, znači borbu za opću i jedinstvenu slobodu, za opću i jedinstvenu moral i pravdu.

To je osjećao i Križaj. To je osjećao i Giordano Viezzoli. Oba istih godina, oba avijatičara, jedan iz kraškog sela, a drugi iz Trsta. Jedan Slovenac, a drugi Talijan.

Ali oba pogodjena istim olovom, oba na istoj fronti, oba protiv zajedničkog neprijatelja. Ta dva mladića iz iste zemlje koje je razdvojila historija i jezik, ta dva mladića su pala pod istim nebom proganjena od aviona iz istih tvornica. I jedan i drugi su nosili nekada istu uniformu koja im je bila mrska, jer je bila simbol ravnopravnosti; i jedan i drugi su pali u istoj uniformi koju su obukli dragovoljno.

U ovom času kada odajemo poštu našem junaku Križaju i svima onima našeg jezika i plemena koji su pali u borbi za slobodu našega naroda, u tom času odajemo poštu i mladom drugu Križajevu, trščaninu Giordanu Viezzoli. Svrstavamo ih u isti red i sve smatramo svojima.

Jer svi su oni pali za slobodu i pravicu. A sloboda i pravica je jedna i jedinstvena, bez obzira na narodnost i zemlju. — (t. p.)

LETALEC KRIŽAJ PADEL NA ŠPANSKEM

Ujet in ustreljen od Francovih vojakov



Jožefa Križaja peljejo Francovi vojaki v zapor

Vsem je gotovo še v spominu, kako je pred štirimi leti pristal na letališču v Ljubljani mlad avijatičar z italijanskim vojnim letalom. Bil je to Jožef Križaj, doma iz Koprive na Krasu, ki je kot rezervist pri avijatiki uporabil priliko in desertiral z letalom v našo državo. Letalo so vrnili Italiji, Križaj pa je moral več kakor dve leti okusiti gorenje konfinacije. Pozneje se je lahko svobodnejše kretal in je dovršil tudi trgovski tečaj.

Pred poldrugim mesečom pa je na tiso zapustil svoje tovariše emigrante v Jugoslaviji in pohitel na špansko bojišče, da se tam meri z italijanskimi fašističnimi letalcem, ki so podpirali uporniske čete. V Albacetu je imel kvartir, od koder se je skozi tri tedne dan za dnem dvigal v zračne višine in bruhal ogenj nad sovražnika. 21. dan pa je doletela tudi njega nesreča. Zadet od sovražnih krogel, je njegov aeroplanski zgorel. Križaj se je lahko še spustil s padalom na tla, toda zaneslo ga je na sovražno črto. Ujeli so ga in kmalu tudi ustrelili, še preden so mogli izposlovati zamenjavo.

Še predno je prišla vest, da ni Križaja več med živimi, so ga spoznali njegovi tovariši in prijatelji na Paramountovem filmu, ki je kazal slike s španskega bojišča. Videli so, kako pada neki letalec od gorečega letala, kako ga aratrajo uporniški vojaki in ga peljajo v odprttem avtu v zapore. V letalu, kigar obraz je bil ves črn od dima in saj, so v svojo grozo spoznali Jožefa Križaja.

Križaj je rojen o Koprivi 13. maja 1911, a desertiral je iz Vidma 25. VI 1932. leta.

Slava njegovemu spominu, padel je junaško v boju za svoje in naše ideale!

„L'ÉCHO DE BELGRADE“ O AKCIJI RINA ALESSIJA

i o našem narodu pod Italijom — Uzroci i posljedice

Beogradski tjednik na francuskem jeziku »L'Echo de Belgrade« od 4. o. mj. donosi dug članak o jugoslovensko-talijanskim odnosima povodom članka Rina Alessija u »Piccolo«, pa izmedju ostalog piše i ovo:

»Talijanska štampa pokreće po prvi put otvoreno najdelikatnije pitanje s psihološkog stanovišta, koje ne prestaže da muti atmosferu: postupak sa manjinama. »Piccolo« priznaje da to pitanje postoji i da se ga ne može mimoći. Dok nezadnja talijanska manjina u Dalmaciji uživa specijalni režim, koji joj garantira očuvanje njezine narodnosti pod vanredno povoljnim uslovima,

dote veoma znatna hrvatska i slovenska manjina v Trstu i Gorici nije zaščitena nikakovim statutom. Ta situacija ne bi bila škodila jugoslovensko-talijanskemu zbljenju kada bi Italija bila, izadredjivanja granica postupala na drugi način s tom manjinom.

G. Rino Alessi optužuje emigraciju i njezinu »zlokobnu ulogu«, ali to znači mješati posljedice s uzrocima. A kada je »Piccolo« pojavljenom otvorenšću postavio taj problem, mi ćemo odgovoriti ne manje otvoreno da će pravedan postupak sa jugoslovenskom manjinom procistiti otmosferu u kojoj će napokon procvjetati prijateljstvo.

„OBZOR“ O TALIJANSKO - JUGOSLOVENSKIM ODNOŠIMA

i o stanju naše manjine pod Italijom

Zagrebački »Obzor« od 13. o. mj. donosi vijest datiranu iz Zadra:

Bez obzira što je talijansko novoštvo zauzeto konferencijom u Beču, ipak poboljšanje odnosa između Jugoslavije i Italije predstavlja pitanje od prvozadnjog značenja. Ne samo novoštvo, već talijanska javnost sa velikim interesom prati i kontrolira taj razvoj. Talijanska javnost je sigurna da dobrili odnosi bilo politički bilo ekonomski mogu imati samo koristi za obje zemlje. Talijanski politički krugovi naglašuju da Italija sa dvije petne svojih graniči sa Jugoslavijom. Zato se talijanska javnost i time zanima i kaže da se Italija ne smije zamjeriti onima, sa kojima su prošlošć i budućnošću povezani i da se sa Jugoslavijom ne može živjeti u nekom stavu zastrašivanja. Talijanska štampa tvrdi, da će za novog poslanika u Rimu doći jedan od najboljih jugoslovenskih diplomata.

Po Julijiski Krajini kroži vesti, da se zopet pripravlja amnestija. Mussolini sam da je izjavil, da je preveč ljudi poječah. Kot povod bi izbrali slavnostni dan, ko bo' talijanski kralj kronan za cesarja fašističnega imperija. Drugi pa trdijo, da je prestolonaslednikova žena zopet v drugem stanu in da bodo proglašili amnestijo, ako se bo rodil sin.

JOŽEF KRIŽAJ
MIHAEL ERŽEN

MIHAEL ERŽEN UMRL V KONFINACIJI

V Santa Maria, v provinciji Potenza v Italiji je umrl Mihael Eržen, doma iz Bukovega pri Cerknem. Eržen je bil leta 1935 obsojen na 5 let konfinacije.

Slava narodnem mučeniku Mihaelu Erženu!

BULJEVAC IVAN IZ VRHA UHAPŠEN

Buzet, novembra 1936. — Več smo vam bili javili kako je bila premetačina kod Buljevca Ivana na Vrhu kod Buzeta i kako mu nisu ništa našli osim jednog broja zagrebačkih »Novosti«. Tada je bio odveden u Sovinjak u kasarnu karabinjera i brigadir je popluvao i vrijeđao šezdeset-godišnjeg starca Buljevca i zaprijetio mu je bio konfinacijom.

28. oktobra došli su karabinjeri ponovno na Vrh i ponovno izvršili premetačinu, ali nisu ni ovog puta ništa našli. Buljevca nije bilo kod kuće, več je bio kod nekih svojih rođaka u Roču. Drugog dana kada se vratio kući uhapsili su ga i odveli u Sovinjak. Iz Sovinjaka su ga odveli u Buzet, a 30. prošlog mjeseca odveli su ga u Pulu gdje se još i sada nalazi u zatvorima. Govori se da će biti poslan na konfinaciju. M. B.

Tri hapšenja u Vrbovu

Vrbovo, novembra 1936. — Nedavno smo vam bili javili kako je bio otpušten iz lugarske službe kod grofa Windischgrätz Logar Anton zvan Vrbonatov. Njega su bili otpustili radi toga što se nije htio uplatiti u fašističku stranku. Otpušten je bio bez penzije i opravnine, premda je imao pravo na penziju, jer je proveo 15 godina u lugarskoj službi, pa je po uredbi imao prava na penziju.

Medjutim otpuštanjem iz službe nisu slomili Logara, jer je on ostao i nadalje čestit i svijestan. Cak je postao još odlučniji.

Ovih dana mu se dogodila nesreća, nješu i još dvojici naših ljudi. Njih je uhapsila policija iz Bištrice, ne znamo zašto, jer nisu ništa zla uradili. Uhapseni su, s Logarom zajedno, Rutar Ivan zvan Mraček, star 26 godina i Urbančić Franjo zvan Prinčev star 25 godina.

Do sada nema nikakovih vijesti o njima. — CIC.

ARETACIJE V LADJEDELNICI »SAN MARCO« V TRSTU

Trst, novembra 1936. — Nedavno je bilo aretiranih v ladjedelnici »San Marco« v Trstu več delavcev, čes da delajo komunistično propagando. Po planih, ki so te dni bili nalepljeni v ladjedelnici, so delavci izvedeli, da so bili njihovi tovariši Brunc Najcan, Luigi Gelli, Nino Luisa, Carlo Scizza in Antonio Tome konfirirani vsak na pet let, da sta bila Savano Tenente in neki Emeraci obsojena na štiri leta zapora, Ernesto Ghersiglia pa da pride pred posebni tribunal.

ŽENA IZ VALTURE OSUDJENA NA 6 I POL MJESECI ZATVORA

ZATO ŠTO JE UVRIJEDILA BRIGADIRU KARABINJERA.

Pula, novembra 1936. — Ana Mohorić Ivanova starca 32 godine, iz Valture osudjena je 12. o. mj. u Puli na šest mjeseci i petnaest dana zatvora radi toga što je navodno, uvrijedila valturskog brigadira karabinjera.

Brigadir ju je 1. jula pozvao u kasarnu radi nekih ispitivanja, a ona mu je tada kazala da je puste na miru, i po navodima tužbe, teško je uvrijedila brigadiru, predstavnika vlasti. Osudjena Ana Mohorić je majka troje male djece.

Radnik osudjen na mjesec dana zatvora

JER JE U PIJANOM STANJU UVRIJEDIO MILICIJU.

Trst, novembra 1936. — U Trstu je 7. o. mj. osudjen na mjesec dana zatvora radnik Ivan Di Valentin. On se 12. augusta našao u Svetom Petru na Krasu i naveče je susreo jednu grupu milicionera. Počeo je vikati protiv milicionera i napadao je miliciju uopće. Milicioneri su pozvali u pomoć karabinjere, koji su radnika uhapsili i predali sudu.

Kosta Todorov o britanskoj politici, o Abesiniji i španskoj revoluciji

«Manchester Guardian» donosi pismo g. Koste Todorova bivšeg bugarskog poslanika i delegata kod Društva naroda, upućeno uredniku lista. U pismu se vodi: Mogu li ukratko opisati raspoloženje Balkana prema Velikoj Britaniji i njenoj politici? Ja ne govorim o zvaničnim odnosima između jedne i druge vlade, t. j. između britanske vlade i vlade balkanskih država, koji su odlični, već govorim o javnom mišljenju, koje često puta nije izraženo u listovima. Prva stvar koja pada u oči je ta da je u našim zemljama većina naroda zbunjena, uznemirenja i zabrinuta zbog politike Velike Britanije i — da budem iskren — nije u stanju da razumije tu politiku. Ja vas mogu uvjeriti da je britanski prestiž bio visok kod nas. Razni osjećaji imali su se prema drugim narodima, od kojih smo mi neke voljeli, a neke prezirali. Po nekada je ista zemlja bila strasno voljena ili omrznuta kod raznih grupa u našim zemljama. U pogledu osjećaja prema Engleskoj postojalo je samo ogromno poštovanje prema toj zemlji. Balkanski narodi tek što su izšli iz primitivnih prilika i oni su potičeni uticaju manifestacija sila. Primorao sam da kažem, da se taj prestiž u posljednje vrijeme umanjio, a zajedno s tim i poštovanje. Porijenje u Veliku Britaniju tako je uzdrmano u pitanju Abesinije. I Velika Britanija ima sjajnu tradiciju, ali je ona dalje od nas, i njene duhovne manifestacije imale su mnogo manji uticaj na naš intelektualni razvoj. Na taj način, ako bi njen prestiž pretrpio slom, ne bi mnogo ostalo od njenog uticaja u našim zemljama. Mi smo zaista uznemireni, mi nismo bili u stanju da razumijemo razlike za blagajakonost, koju je Velika Britanija tako dugo ispoljavala prema Mussoliniju. Mi nismo bili u stanju da razumijemo osnovne razloge za kredit koji britanska politika daje feudalnom i agresivnom režimu u Madžarskoj. Mi ne možemo razumjeti zašto Sueski kanal nije bio odmah zatvoren kada su sankcije koje su nas koštale tako mnogo bile nametnute protiv Italije: i zašto je kasnije Abesinija bila napuštena. Još bolje reći, mi odbijamo da to razumijemo, jer mi odbijamo da dopustimo argumentat nemoći u slučaju Velike Britanije. Britanska politika prema Njemačkoj uznemiruje nas još više. Mnogi ljudi došli su šta više do uvjerenja, da Velika Britanija pomaže Hitlera. Ja govorim o učincima, a ne o činjenicama, jer u politici učinci znače često mnogo više nego sami činjenice. A što da kažemo o Španiji? Niko od nas ne vjeruje da Velika Britanija nije bila u stanju da nametne Portugalu poštovanje obaveza neutralnosti u pitanju španjolskih stvari. Za dva stoljeća Portugal je isao po direktivama britanske politike. Opće uvjerenje ljudi u našim zemljama, koji u većini pomažu demokratsku Španiju, skloni su da misliti da je stav Francuske posljedica politike Velike Britanije. Mi nismo u stanju da razumijemo zašto Velika Britanija otvara zapadni dio Sredozemnog Mora talijanskim i njemačkom imperijalizmu. Ako bi ja mogao da definiram postojeće raspoloženje u našim zemljama i osjećaje koji postoje ja bih rekao: «Mi se nećemo nikada staviti protiv Velike Britanije.» Sta mi očekujemo od nje, šta bi povratio njen prestiž to je jaka obrana nira i slobode

protiv onih koji otvoreno prijeti miru i slobodi i koji cinički rade na svjetskom masakriranju.

„TRGOVACKI VIJESNIK“ O NAMA I MADŽARIMA

Zagrebački tjednik »Trgovacki Vijesnik« donosi u svojem 45 broju od 10. o. m. oduži članak povodom Mussolinijeva govora u Miljanu pod naslovom »Za punu harmoniju u susjednim privrednim odnosima«. Jedan odlomak iz tog članka glasi:

... upravo se neugodno dojmljio baš privrednika onaj pasus iz govora g. Mussolinija u kojem on govorio o — reviziji granica i »nepravdici nanešenoj trijanoljskom ugovorom o miru. Znači, da bi se države Podunavskog bazena (Češkoslovačka, Rumunska i Jugoslavija) morale odreći stanovništva svog teritorija u korist što Austrije, a uglavnom što Madžarske. Ako i ima prava da govoriti o reviziji ugovora, onda bi to moralna Jugoslavija, jer je baš Rapalskim ugovorom ona izgubila na stotine hiljada svoga živilja, koje je od pristoka čisto slavensko t. j. hrvatsko i slovenačko. Tu je Zadar, Rijeka, Cres, Istra i Gorica! Tu je skoro milijun Slavena ostalo pod Italijom, a kako je njima tamо, o tom da i ne govorimo. A isto tako da ne govorimo o više od pola milijuna Nijemaca, koji su ostali ispod druge granice Brezne — u Italiji. Naglašujemo: Madžari su ostali u svojim etnografskim granicama kao država, a što je ostalo Madžara i Nijemaca kao slabih manjina u drugim državama Podunavskog bazena, ti imaju punu svoju nacionalnu slobodu takvu, kakvu nij Slaveni ni Nijemci ni u snu ne sanjaju, da bi le mogli imati u Italiji. Zato, ako g. Mussolini govoriti o reviziji ugovora, on treba da pomici i na onu nepravdu, koja je učinjena — baš Jugoslaviji, specijalno Hrvatima i Slovincima.

KAKO RINO ALESSI GLEDA NA ULOGU FRANCUSKE

POVODOM AKCIJE ZA Približenje ITALIJE JUGOSLAVIJI

Napadaj Giovanni Maracchia na Francusku

Mi smo u našem listu nastojali da objektivno donešemo sve faze one akcije, koja ide za približenjem Italije i Jugoslavije. Donijeli smo glasove državnika i štampe s jedne i s druge strane, a nastojali smo također da citiranjem internacionalne štampe osvijetlimo zamašaj te nove diplomatske akcije. Ovime nastavljamo tu našu žurnalističku brigu.

U štampi smo u toku posljednjeg tjedna čitali na temu talijansko-jugoslovenskih odnosa više članaka, koji međutim nisu predstavljali neki veći značaj, osim onog članka, koji je 15. novembra izšao u tršćanskom »Piccolo« potpisanim od Rina Alessija. »Piccolo« tim člankom nastavlja svoju poznatu akciju, a taj je novi članak u toliko interesantni što obradjuje jednu naročito važnu stranu novih odnosa Italije s Jugoslavijom, a to je pitanje Francuske. U toku ove nove interesantne diskusije to je prvi glas o tom pitanju. Pošto je to pisao Rino Alessi u fašističkoj štampi ne treba naglašavati, da je to cisto talijansko stajalište. Tako naime gleda Italija na to pitanje. Kako će se Jugoslavija odnositi prema tom pitanju — to je druga stvar, u koju ne ulazimo. Zato se i ograničujemo samo na to, da članak tršćanskog »Piccola« reproduciramo bez komentara. Taj članak glasi:

»MANEVRIŠANJE NA ZAPADU«

»Lako može da se razumije, da službena Francuska ne može da bude zadovoljna Mussolinijevom inicijativom za stvaranje nove evropske ravnoteže, bazirane na iskrenosti i pravdi, umjesto konvencionalnih laži, ideoških smicalica koje još i danas sačinjavaju nadmjeni i pretenciozni barokni spomenik šarolike medjunarodne demokracije. Dovoljno je imati na umu tradicionalnu neskladnost Francuskog ministarstva vanjskih poslova, koji je uvjeren izlazio u velikog rata, da će Pariz ostati za uvijek prijestolnica svijeta.

Službena Francuska naročito je nedovoljna zbog ovih, još svježih bečkih i budimpeštaških dana.

Kao primjer može se uzeti stav »Tempsa« koji tumači odluke, nade, razočaranja i daleke planove francuske spoljne politike nezavisno od ljudi koji njome upravljaju i stranaka koje na nju utiču. Veliki dnevni list, od koga ni u radošnem danima zbijenja nismo čuli riječ simpatije i lojalnog priznanja naših interesa osim upola, sa ograničenjem, potcenjivanjem i rezervama, izabralo je dvije smjernice svoga stava ne starajući se za njenu bučnu suprotnost.

Ali ove nevinе, da ne kažemo naivno bestidne protivurčnosti francuskog ministarstva vanjskih poslova kreću potajna naredjena u cilju manevrisanja u pravcu podunavskih zemalja, da bi se stvorilo jedno alarmantno stanje, da bi se vaskrsli truli lješevi starih jadranskih i balkanskih surevnjivosti i da bi se posijale dvostrimice i sumnje i postavilo diplomatske zamke uzduž staze, kojom mir korača sigurnijim korakom nego po ogoljelim hodnicima Ženeve. Spletke su doble puni razvoj poslije milanskog govora.

Medutim francuski račun o ishodu spletki propao je baš u svome glavnom cilju.

Države male antante nisu se uzrujale, koliko su očekivali u Parizu. Jedna od njih, i to baš Jugoslavija, i ne vodi računa o spletakama ostajući nepokolebitivojerna duhu i slovu izjave, kojom je 1. oktobra g. Stojadinović stavio do znanja svojim sunarodnicima i Evropi, da su uslovi italijansko-jugoslovenskog prijateljstva već konsolidovani i van domašja svakog nesporazuma i svake varke. Ne samo to, nego upitan o suštini svoje politike, šef jugoslovenske vlaste, koji je poslije Pašića najveći politički čovjek mladog susjednog naroda, izgovorio je dvije vrlo mile riječi narodima, koji polažu dostojanstvo na bazu svega narodnog života: »stvarnost« i »nezavisnost«.

Zašto Jugoslavija nije primila milanski govor, kao što je htio Pariz? Zašto su preduslovi italijansko-jugoslovenskog prijateljstva ostali nedirnuti te se čak pojačavaju do te tačke, da iz Beograda dozija sve snažniji i jači odjek zadovoljstva zbog bečkih i budimpeštaških dana g. Ciana? Zašto ostaje i dalje živa nuda jednog prijateljstva kome je sudjeljeno da dva naroda, u neko doba naoružana jedan protiv drugoga, uputi zdravom, pametnom i trajnom miru, baziranom ne samo na zajedničkim privrednim interesima, koji više ne slijepi niti zanesenjacima ne mogu da odriču, nego i na zajedničkim političkim i kulturnim interesima?

Zato što su za uvijek prošla vremena, kad su podunavske zemlje svaku riječ koja bi došla iz Francuske,

smatrale za rafinovanu destilaciju istine i političkog altruizma.

Zato što je Mussolinijeva otvorenost oborila opća mesta demokratskog majačkavizma, koji vodi u rat dok govor o miru i koji misli samo na vlastitog hegemoniju dok se hvali pravdom i praviceštvom ne ispunjavajući svoja obećanja.

Kapsula revizionizma zatajila je ukoliko se tiče Jugoslavije, pošto je Duče još prije 12 godina tačno precizirao osnovne linije talijanske politike u odnosu na Jugoslaviju

Ovi momenti odoljeli su bujicama kao i naglim burama i olujama. Čak je izgledalo, da ih je fatalnost žalosnih političkih epizoda, koje često izbjigaju u istoriji protiv same volje vlasti i naroda, potpuno preplavila. Ali kasnije su se ove osnovne linije ponovno namećale kao neizbjegiva potreba susjednih odnosa između bliskih naroda, među kojima može da bude ili odnos mira ili odnos rata, a ne odnos anarhije, ili još gore, neplodne nehatnosti.

Pakt o prijateljstvu i saradnji, potpisani u Rimu 28. januara 1924. godine jasno jamči teritorijalni integritet i neutralnost dviju ugovornih sila.

Precizira zajedničke političko-vojne interese i određuje granice zajedničke djelatnosti u cilju zaštite i odbrane ovih interesa. Ako se slovo ugovora nije više pominjalo, duh je ostao i preko roka važnosti ugovora, što je očvidni znak njegove životne snage. Zaista, poslije jedanaest godina talijanski poslanik grof Viola di Campalto predajući kreditivna pisma Šefu jugoslovenske države izgovorio je ove riječi, kojima je sjajno i ponovno afirmisano načelo mussolinijevske politike prema susjednoj monarhiji. (U produženju citira »Il Piccolo« poznate riječi grofa Viole di Campalta o nedotaknivosti jugoslavenskog teritorija pa nastavlja):

Kad se ove izjave pročitaju danas izgledaju kao parafraza izjave g. Stojadinovića. Istovjetnost talijansko-jugoslovenskih interesa nije samo u sadašnjosti nego u istoriji. To nam objašnjava, zašto je jugoslovenska inteligencija odbrana parisko tumačenje govora g. Mussolinija, koji je ublažio zategnutosti dana između dvije jadranske obale i stvorio nadu u bolje dane.

Potrebljeno je da se duhovi sjećaju i pamte, da prošlost ne bi sa svojim utvarama ponovno zamračila vidike. Istoči imaju samo oni narodi, koji imaju pamćenje, a samo oni koji imaju istoriju, mogu slobodno braniti svoju sigurnost. Francuska politika u Podunavlju, a naročito na Jadranu, nije drugo nego hronološko sledovanje država i činjenica, kojima se pod licemjernim plăstem općih tvrdnjena o miru, pravdi i bratstvu medju narodima uvijek i jedino išlo na to.

da se održi u životu jedan političko-vojni sistem izrazito protitalijanskog karaktera,

a da — s druge strane taj isti sistem nije pretstavlja ništa čvrsto i korisno za zemlje koje su ga prilhvatile. Bilo bi lakše da ispisati istoriju jugoslovenskih razočarenja zbog Francuskog držanja. Ova razočaranja stoe u rodbinskim vezama sa onim istim, od kojih smo patili mi koji smo zaštitivali ledja pobednicima na Marni. Najsenzacionalnije razočarenje jeste potpuna jalovost jednog prijateljstva, koje je rodjeno 1919. god. u znaku pravog i istinskog vojnog saveza i koje je iz dana u dan ginulo i venulo pod ubitacim teretom političke stvarnosti, koja je negirala korisnu funkciju samog saveza i u isto vrijeme podvlačila jezive opasnosti.

Ako između Italije i Jugoslavije ne ma sporno pitanje, ato se privrede upotpunjaju, ako Francuska sve hoće a ništa ne može na Jadranu i ako se njen plan sastoji samo u kočenju, ograničavanju i odugovlačenju miroljubive konsolidacije nove italijanske civilizacije čiji ciljevi prelaze krug romantičnih formula i počivaju na zdravom političkom realizmu tamo, gdje civilizacija ima još da izvrši jednu misiju, sudbinski je neizvjesno da Jugoslavija prva učini korak u pravcu jedne politike, koja joj dozvoljava da afirma svoju nezavisnost, da poveća svoj ugled i da se pobrine za zaštitu svojih interesa ne preko druge sile nego direktnom intervencijom, i ukratko da se oslobodi situacije blokova, u kojima je njen zadatak bio najneblagodarniji i najopasniji.

Ta situacija ne samo da je kočila njen privredni preporod nego je prisiljavala da se nepovjerenjem i nespokojsvom posmatra tri četvrtine svoje kopnenе i morske granice.

Bilo je potrebno da dodje talijansko-francuski sporazum iz januara 1935. godine, da se osjeti prvi i jedini bojažljivi znak izmenjenog

MI I ONI



Tršćanski »Il Piccolo della Sera« od 14. o. m. prenosi podlistak iz ljubljanskog »Jutra« u kojem jedan očevidač opisuje smrt Cesara Battistia. Članak u »Jutra« je vrlo toplo napisan i u njemu se Battistia prikazuje u njegovim posljednjim časovima pod vješalima.

Tršćanski list prenosi taj članak skoro u cijelosti. Skoro! Jer je donio tačan prijevod od riječi do riječi, osim — završetka od deset redaka.

Zašto »Il Piccolo della Sera« nije donio i tih deset redaka?

Eto zašto: jer bi tih deset redaka demantiralo g. Rino Alessia, direktora »Piccola«.

stava po pitanju lojalnog sporazuma između Rima i Beograda. Ali prije toga i poslije toga, ne karakteristika francuske politike na Jadranu i u Podunavlju stalno je inspirisana jednim osjećanjem, da se onemoguci Italiji, prirodnoj bazi za podršku podunavskim ravnotežama, a prema tome i većeg djela stvarnog evropskog mira, da razvije svoju istorijsko-političku djelatnost i da državama svoje zastarjele diplomatsko-vojne konstelacije koju je Francuska stvorila, onemoguci da dodu u dodir sa nama i da konsoliduju svoje unutrašnje političke prilike, svoje prirede i svoje spoljne odnose prema neizbrisanim zakonima vlastitog života.

Panteon svetih pariskih laika nalazi se pred svojim sudbonosnim zalaskom. Više se ne vjeruje u klevete velikih svećenika francuske štampe protiv fašističke Italije. Privilegija iz 1789. godine trajale su preko jednog stoljeća. Druge revolucije su nastupile, da razbistre vidike i da otjeraju magle. Još je jedan put se desilo, da su se jaganci pokazali kao vukovi i lisice, a prijatelji, neprijatelji puni laži.

U svjetlu ovih osamnaest godina koji nas dijele od primirja mi tvrdimo, da Francuska nema više nikavu funkciju na Jadranu.

I GIOVANNI MARACCHI NAPADA FRANCUSKU

Direktor puljskog »Corriere Istriano« i istarski fašistički zastupnik Giovanni Maracchi (nekada: Mrak!) piše 6. o. m. u svojem listu uvedni preko svih sedam stupaca protiv Francuske pod naslovom »I conti della Francia«. Mrak iznasa, uglavnom, iste misli kao i Rino Alessi, a karakterističan je završetak Mrakovog članka, koji glasi:

»I u odnosima medju narodima razbiti lunci ostaju razbiti lunci. I više se ne krpaju. Zamjenjuju se, možda, s drugim luncima, više izdržljivim.«

»PICCOLO« NASTAVLJA AKCI

MALE VESTI

Josip Zadnik, radnik iz Podgrada, kažnjen je na Rijeci sa mjesec dana zatvora, jer se navratio u Rijeku usprkos toga što mu je policija bila to zabranila.

Jelović Antona, mornara 28 godina starog, našli su 17 o. mj. mrtva u parku Regina Margherita na Rijeci. Ubijen je hitcem iz revovera u srce. Ne zna se ko ga je ubio.

U Gradinu je otvorena nova osnovna škola 1 o. mj. Škola nosi naziv »Ruggero Timeusa«. Otvorene je izvršeno u veliko slavlje, a prisutan je bio i prefekt Cimoroni.

Nadbiskup Margotti je 9 o. mj. posjetio fašistički dom u Trstu. Federalni sekretar ga je pozdravio u ime Crnih košulja cijele pokrajine, a Margotti mu je odgovorio izrazujući svoju radost što se nalazi u toj kući podvlačeći zasluge koje stranka ima za cijeli narod. Iza toga je po »Piccolu« od 10 o. mj. — esaltare la conquista dell'Impero, facendo risaltare tutta l'opera dei missionari che hanno preceduto e seguito il nostro Esercito vittorioso in terra d'Africa ed elevando il pensiero alla Maesta del Re Imperatore e del Duce.

Velika tativina je bila izvršena v Nemškem rutu. Iz zadružne mlekarne so tatoi odnesli 47 kg surovega masla, 680 lir v denarju in menico za 2700 lir, glasečo se na Laharnarja Franca.

Na živinskih trgih v Julijski Krajini so cene živini sledeče: krave od 1200 lir do 1600, junice od 800 do 1200, prašički od 50 do 100 lir.

Aretiranice iz Ternija, ki so zbiral denar za špansko vlado, postavili so pred posebno sodišče, ki se je za časa obravnave in obsodske preselilo v Terni. Pri zaprtih vratih je bilo obsojenih 5 delavcev na smrt, 25 delavcev pa na 30 let težke ječe. Proti njim so postopali na podlagi vojaškega zakonika, ker so vse tovarne v Terniju, kjer so obsojeni delali, pod vojaško kontrolo.

V aprilu t. l. je Urbas Ivan iz Unca (Jugoslavija) prekoračil mejo z vozom in dvema konjem. Pri meji so ga ustavili finančni stražniki in ga legitimirali. Ker so se jim podatki za konja zdeli sumljivi in ne verodostojni, so Urbasa prijavili sodišču, ki pa ga je oprostilo, ker ni izvršil nikakega prekrška.

Goriški prefekt je imenoval sledče može za občinske svetovale v Viqvju: za predstavnike delodajelcev: Postirja Joachima, Madalozza Alojzija, Turrija Herkula, za delavce pa: Ferjančica Alojza, Kunto Rafaela in Bavčerja Franca.

V Gorici se ne bo več vršila prodaja sena na znanim senenem trgu, temveč poleg živinskoga trga za grajdrom, kjer je tudi postavljena tehtnica.

† IVAN BUDIN
IZ DORNBERGA

V Dornbergu pri Gorici so 30 oktobra položili k večnemu počitku g. Ivana Budina, bivšega podžupana, posestnika in upravnega svetnika vijavske železnice. Velika množica sorodnikov, priateljev in znancev je s svojo udeležbo pri pogrebu dokazala, kako je bil pokojnik splošno prijubljen. Za njim žalujejo soproga ter trije sinovi in hčerka, ki živijo v Jugoslaviji. Pokojnik bo ohranjen v blagem spominu.

MARŠAL DE BONO OTKRIVA U SVOJOJ KNJIZI

MNOGE TAJNE ABESINSKOG RATA

O svakom je ratu najinteresantnija literatura, koju pišu vojskovodje u tim ratovima. Do sada se je dogadjalo obično, da su oni, koji su vodili ratove pisali svoje memoare dugovo završetku ratova. Držalo se, da će tako biti i s Abesinskim ratom, tim više, jer se radi o fašističkoj Italiji, u kojoj se ni obična štampa, a kamo li literatura ove vrsti ne može slobodno pisati, nego je sve dirigovano iz jednog centra. Zato je tim veće iznenadjenje izazvala pojava knjige memoara maršala De Bona, koji je započeo abesinski rat i vodio ga dok nije bio zamijenjen maršalom Badogliom. Nešto iz De Bonove knjige izgleda je i slična knjiga maršala Badoglia, ali moglo bi se reći, da je ona De Bonova gotovo interesantnija, naročito zato, jer se u njoj opisuje pripremanje abesinskog rata, u čemu je De Bona imao vrlo veliku ulogu. Knjiga maršala De Bona iznenadjuje svojom iskrešću tim više, kad uzmemu u obzir, da diplomatska strana abesinskog rata nije još završena. Mora se opaziti, da je Mussolinijeva politika u tom pogledu doista odlučna i bez svih uobičajenih obzira. Zato je ta knjiga De Bona izazvala razumljivu pažnju internacionalne javnosti.

U svom predgovoru De Bonovoj knjizi, Mussolini je između ostalog napisao:

»Svrlja je ove knjige da izazove čudjenje kod čitatelja, bili oni Talijani ili inozemci. Stvar

„THE CENTRAL EUROPEAN OBSERVER“

O NARODNIM MANJINAMA U ITALIJI

Engleska revija »The Central European Observer« koja izlazi u Pragu, bavi se u jednom od posljednjih brojeva opširno stanjem narodnih manjina u Italiji. List najprije napominje krajeve u kojima žive te manjine, aiza toga prikazuje postupak sa manjinama u Italiji kroz posljednjih 15 godina i kaže da se cijelo to vrijeme te manjine planski i najbezobzirnije raznaruđuju. Spominje se Julijska Krajina i Južni Tirol i prilike u jednoj i drugoj pokrajini, pa članak završava ovako:

»Italija spada u države sa najotvorenjom politikom raznaruđivanja narodnih manjina. Ona nije preuzela nikakove medjunarodne obaveze bilo pravne bilo moralne prirode, pa svako upozorenje i svaki poziv sa strane internacionalnih organa na-

slovjen Italiji ostaje bez odgovora. Italija potpuno ignorira sve to. Fašistička Italija hoće putem najkrutijeg raznaruđivanja italijanizirati te pokrajine. Italija je u povoljnom položaju još i radi toga što nema svojih manjina u susjednim državama čiji su narodnici pripadaju Italiji. Toga radi Italiji ne konvenira obostrana zaštita manjina. Možda će politički obziri prema Austriji i Njemačkoj natjerati Italiju da promjeni svoj postupak prema njemačkim manjinama, ali Slovenci i Hrvati u Italiji nemaju ni te nade.

(Op. ur.: Taj članak je pisan prije Mussolinijevog govora u Milanu i prije Alessijevog članka u »Piccolo«. Ali... to ne mijenja ništa na zaključcima »The Central European Observer«.)

„SÜDTIROLER HEIMAT“

O VJERSKOCRVENIM PRILIKAMA U JULIJSKOJ KRAJINI
I JUŽNOM TIROLU

U posljednjem broju glasila Južnotirolaca »Südtiroler Heimat« koje izlaze u Dantzigu čitamo i slijedeće:

U njemačkoj župi Sv. Jakov kod Bozena postavljen je novi župnik Talijan Don Guis, koji ne znade ni riječi njemački. To je već peta župa u Južnom Tirolu gdje se nastoji i putem crkve talijanizirati tamоšnje pučanstvo. List upozorava u posebnom članku na taj neobičan i infaman način raznaruđivanja, oduzimanjem njemačkom seljaku jedinog čovjeka, svećenika, koji je mogao u ovim teškim prilikama da ostane s njime.

Uporedjuje prilike u Južnom Tirolu sa crkvenim prilikama u Julijskoj Krajini. Crtira »Agenciju Agise« i upozorava na posebnu misiju balilskih i fašističkih kapelana koji imaju tu zadaču da odnarođuju preko vjere i crkve malu slavensku djecu,

a ujedno imaju ti kapelani i zadaču da nadziru još ono malo preostalih slavenskih svećenika koji su u velikoj većini već pod policijskim nadzorom. Različiti progoni, aretacije i konfiskacije uslijedile su baš po prizvajama tih fašističkih kapelana, kaže »Südtiroler Heimat«. Navadja slučaj msg. Kržišnika, nasljednika mu Dolenca i slučaj Tabackoga koji je morao čak preko Brenera da bježi iz svoje župe, i to sve uglavnom zaslugom tih balilskih kapelana. Konačno je prefekt Tiengo uspio da makne tršćanskog biskupa Fogara, koji je bio vrlo omiljen medju slavenskim vjernicima svoje biskupije. Te činjenice, zaključuje »Südtiroler Heimat«, pokazuju i Južnotirolcima najvjerniju budućnost, jer je poznato, veli taj list, da se sve takove mјere prenose u Južni Tirol. Najpočujniji primjer o tome je dekret o promjeni prezimena.

DROBNE VESTI IZ NAŠE DEŽELE

— 21-letni Radislav Klanšček iz Sempera je bio naznajan goriskemu sodišču ker je bežal čez mejo. Ugotovili so, da je prekoračil mejo pri Godoviču.

— Karabinerji iz Želinja so artilirali blizu meje 26-letnega Piska Ivana iz Ponikev, ker je prithotapljal iz Jugoslavije precejšnjo količino kave in 80 cijaret »Vardare«.

— Župan (podesta) hrenovske občine je podešel dva radio aparata šoli v Hruševju in šoli v Vel. Ubelskem.

— Aretiran je bio 30-letni Leopold Štamcar iz Komna ker se je upiral lovskemu čuvaru Andreju Zegi.

— 3 leta zapora in 2100 lir denarne kazni je dobil Zgubin Celestin, star 32 let iz Jamelj, ker je hotel okrasti Lavenčič N. iz Doberdoba, a je bil pravčasno odkrit. Pred sodniki se je zagovarjal, češ da je pomotoma prišel v Lavenčičeve hišo, mislil pa je, da je pri Pepetu...

— Radi bega čez mejo je bil obsojen pred gorilškim sodiščem 25-letni Nardin Josip iz Vrtojbe na 6 mesecev aresta in 4500 lir denarne kazni.

— Antonu Žvoklu iz Manča, očetu padlega sina v Abesiniji, je poslal tajnik fašistične stranke 600 lir kot posebno nagrado.

— 31-letnega Josipa Besednjaka iz Dornberga so artilirali in predali sodišču, ker je hrani v svojem vinogradu precejšnjo količino smodnika, ki ga je dobil iz starega razstreliva, ki je ostalo še od svetovne vojne. Oblastem ga je naznalli gozdnji čuvar Franc Šinigoj. Da se nad njim maščuje, ga je Besednjak obdolžil tativine. Tako se bo moral pred sodniki zagovarjati poleg prekršitve o nabiranju vojnega materijala tudi še o lažnih izjavah.

— Za 5 dni je moral zapreti trgovino Josip Cej iz Šmihela pri Senožečah, ker se ni držal določenih cen.

NAŠA SLOGA
Počivališni, gospodarski i politički list

Pred 50 godina

Občinski izbori u Kanfanaru

Jedna od najčišćih hrvatskih občina Istre jest bez dvoje občina Kanfanar. Jezik, narodna nošnja, starohrvatski običaji sačuvani su tuj kao malo gdje u Istri. Učili i ljepoti hrvatskog jezika natječu se Kanfanarci sa ostalimi izvanjskim občinama puljskog političkog kotara, kao što su Barbanci, Marčanci, Pomeri, Medulinici, Premanture, Alturci, Roverići itd. Zlosrveni duh toboljeće talijanske kulture razbio se o čvrsta prsa onog dobročudnog aljunačkog naroda. Ali, premje odbio neprijateljske navale na svoje narodne svinjine, ipak se nije strota mogao posve otreći gospodske vlasti. Loše ljetine, silni občinski, zemaljski i državni porezi i nameti, prisiljene su, da se u stiscu i nevolji uteče gospodinu, koji mu je dragovoljno otvorao kesu znajući, da će tim iz slobodnoga čovjeka stvoriti si roba, a uz to, da će ga ošišati do gole kože. U tom pogledu prošli su občinari kanfanarski u pol. kot. puljskom skoro najgori.

...Davno prije izborih pozivala su rovinjske gospode uplivnije osobe, svoje dužnike, na sastanke i dogovore u Rovinji. Tu se višalo, molilo, mitilo i strašilo sirotu kmeta, da se odreće svoga mliječa, te da glasuje proti svom osvjeđenju, za muževe, koji će slijepe slediti i slušati napulje pažinskog političkog društva. Kad ni to nebitja dosta, tada šalji agente i skitalice od selo do selo, od kuće do kuće, pak prosti, miti i plaši neuka seljaka dok ti neobete, da će birati kakve gospoda še.

Us takove priprave i pod tim okolnostima bijahu uređeni občinski izbori za dne 18., 19. i 20. prošloga mjeseca. U te dane nakrumpili su, kao što nikada do prije rovinjska gospoda sa svojimi agenti i gončini u Kanfanar. Sve se diglo iz plemenitog Rovinja po zaključku odbora političkoga društva, da potlači i uništi »ščava« u občini kanfanarskoj.

Tako se sukobile dvije protivne čete odmah prvo dana izbora. Na jednoj strani stajala četa neustrašivih, neodvisnih i ne-podmitljivih izbornika, a na drugoj hrpa prodanih i prestrašenih stvorova, predvođenih od rovinjskih bezdušnikih.

Borba se zametnu. U izbornu komisiju bijaju pripušten samo jedan pouzdani narodne stranke a ostali sami prijatelji rovinjske gospode...

...Po dovršenom izboru nehtjede tajčan komisiju podpisati zapisnika već prijavili proti izborom utok...

Prepis utoka leži pred nami, a mi čitajući ga promišljamo, da li smo u pravno uređenoj državi: jedu bi se moglo igdje na svetu šta slična počiniti, što provadaju rovinjska gospoda sa našim kmetom? A! da, jedino tako mogu jošte za koje vreme sačuvati svoje gospodstvo nad većinom pučanstva Istre, jedini takav postupak razjasnjuje nam, kako može 160 (!?) Talijanah gospodovati nad 2360 Hrvatah u občini kanfanarskoj.

Pošaljite dužnu preplatu!

I sad, nakon svega toga, dolazi ova senzacija maršala De Bona:

»U god. 1933 kad smo po prvi put stvarno razgovarali o operacijama u slučaju jednog konflikta u Abesiniji, zamolio sam ducea za čast, da ja vodim rat. Već u tom momentu ducen je bilo jasno, da ovo pitanje mora biti riješeno najdalje do 1936, i on mi je to i rekao.

Odmah zatim otkriva De Bono i drugu tajnu. U rat se pošlo s odobravanjem tadašnjeg francuskog ministra vanjskih poslova Lavala:

»Pregovori sa Lavalom opravdavaju nadu, da sa te strane neće biti nikakvih zapreka« — piše De Bono. Već tada se započelo sa gradnjom strateških cesta, proširivanjem luka i prevažanjem ratnog materijala u Afriku. Naročito se moralo paziti — ističe maršal De Bono — da nikom ne bude nista sumnjiyo, da se sve obavi u što je moguće većoj tajnosti.

Mussolini i De Bono napravili su istodobno i plan kako će podmićivanjem rasova i drugih abesinskih odličnika izazvati nemire u Abesiniji:

»Raspad abesinskog carstva neće biti težak pothvat, obavijestio sam duce... Mnogi su rasovi otvoreno nezadovoljni... Podizanjem pojedinačnih ustanaka možemo izazvati pobunu protiv negusa, uslijed čega će naša intervencija izgledati potrebna... Rekao sam mu da će tu biti potrebne velike svote novaca. Mussolini mi je na to odgovorio, da velikih svota novaca neće manjkati.

Potanko prijevijeda maršal De Bono kako se odmah marljivo prihvatio tog posla da »potakne slavohlepje rasova« i da »pomoći novaca i to mnogo novaca« sije razdor u zemlji. Njegova nastojanja urodila su plodom:

Treba opetovati u kratko historiju abesinskog rata:

U decembru 1934. g. jedna britansko-abesinska komisija pod vodstvom britanskog časnika Chifforda obavljala je neka mjerena u južnoj Abesiniji, nedaleko granice talijanske Somalije. Kod sela Ual-Uala naišla je komisija na jedno odjeljenje talijanske vojske. Čudjenje je bilo veliko, jer se talijanska granica prema karti nalazila bar 50 km južno od Ual-Uala. Došlo je do sukoba, a ubrzo i do bitke, u kojoj je s obje strane palo nekoliko mrtvih i ranjenih. Mussolini je smjesta zatražio od abesinskog cara 800.000 lira odštete i iskazivanje počasti uvrijedjenoj talijanskoj zastavi. Englezi su namignuli negusu. Negus je ovaj zahtjev odbio, jer da za napadaj nisu krivi Abesinci. Pozvao se i na to da su talijanske čete prešle na abesinski teritorij. Mussolini je jedva dočekao ovakovo držanje negusa. Zbog uvrnjedjene talijanske zastave Mussolini je u Rim da umilostivi Mussoliniju, a malo zatim francuski i engleski predstavnici kod Lige naroda pokušavaju onemogućiti negusu da i dalje zastupa svoju zemlju u Ženevi. Izgleda da se svijet postepeno počinje priklanjati tvrdnji, da je Abesinija nametnula rat Italiji. Nesretni negus postaje krivac.

U svom predgovoru De Bonovoj knjizi, Mussolini je između ostalog napisao:

<p

NAŠA KULTURNA KRONIKA**„SODOBNOST“ O ANGLEŠKI KNJIGI DR. LAVA ČERMELJA**

V 10 številki ljubljanske revije »Sodobnost« je g. Fran Zwitter napisal sledenje kritiko o angleški knjigi dr. L. Čermelja.

Ta knjiga ima velik v vseskozi pozitiven pomen. Prav nič ni v njej fraz in jadikovanja kakor v večini naših publikacij o Primorski i Koroški. Avtor je zbral samo dejstva, ki so važna za zgodovino nacionalnega položaja manjšine v Julijski krajini od 1918 do 1934. A storil je to v takem obsegu kakor nihče drugi pred njim. Komentarjev je v knjigi malo, saj dejstva same govore zadostno jasno. Knjiga je v originalu dostopna le majhnemu delu naše publike; zato naj navedem tu kratko neno vsebino.

Po geografskem uvodu (teritorii, narodnost in narodna meja, administrativna razdelitev) in po diplomatsko-historičnem pregledu razvoja dogodkov od londonskega pakta do nettunskega konvencij in izjav, ki se tičejo obveznosti Italije do njenih manjšin, sledi poglavje o položaju naše manjšine pod Italijo. V javnem življenju je fašizem že s tem, da je zatrjal parlamentarizem, pokrajinske in občinske avtonomije, odpravil vsako zastopstvo naše manjšine v javnih korporacijah. Razvoj šolstva v nacionalnem oziru (osnovno in srednje šolstvo, naša učiteljstvo, otroški vrtci, verski pouk, zasebno poučevanje, študij v tujini) se konča s tem, da je bil materin jezik sistematično odpravljen v vseh šolah in v vseh predmetih in da je bilo prepovedano tudi zasebno poučevanje v našem jeziku. Vse izvenšolsko udejstvovanje naše mladine pa hoče zajeti fašizem s svojimi mladinskimi organizacijami, ki začno s svojim delom v prvih šolskih letih in končajo z obvezno predpripravo za vojaško službo in s fašistično milico ter vzgajajo našo mladino v svojem jeziku in v svojem duhu. V naslednjih poglavjih opisuje avtor, kako je bil zatrjal slovenski in hrvatski jezik v sodstvu in v uradih ter deloma tudi pri privatnih podjetjih in kako so bili odstranjeni naši napisni in onemogočeno sprejemanje naših radijskih poročil. Sledi popis sistematičnega odpusta skoraj vseh naših nameščencev v javnih in deloma tudi v privatnih službah (fašistični sindikalizem). Naslednji dve poglavji govorijo o tem, kako so bila zatrata vsa naša društva in ves naš tisk. Deseto poglavje pa opisuje italijanizacijo krstnih imen, priimkov in geografskih imen.

Vsem tem odstavkom, ki opisujejo delovanje države v njeni lastni sferi, sledi najdaljše poglavje, ki govorji o položaju v cerkvi (str. 116–64). Avtor opisuje najprej preganjanje in izganjanje slovenskih duhovnikov po fašističnih organizacijah in državnih oblasteh, nato pa stališče vodilnih cerkvenih krogov samih: za nas neugodne določbe in posledice lateranske pogodbe med Italijo in Vatikanom, izsiljeni odstop goriškega nadškoфа Sedeja ter Italijanom prijazno politiko Sirottija in Margottija in analogno politiko ostalih škofov (z izjemo tržaškega Fogaria, ki je bil zato objekt ostril napadov od strani fašistov, a je zdaj — po izidu, knjige — tudi že odstopil). Ponatisnjen je prevod pisma Pija XI reškemu škofu Santinu o stališču slovenske duhovštine v njegovem škoftiji, ki noče poučevati v šolah verouka v italijanski; papež to stališče obsoja, ker je

Fran Zwitter

**KNJIGA DR. L. ČERMELJA
IZAČI ĆE DOSKORA
NA ČEŠKOM JEZIKU**

Knjiga dra Lava Čermelja na angleškem jeziku o stanju naše manjine pod Italijom pobudila je u stranoj i domaćoj štampi veliku pozornost. Kritika se vrlo pohvalno izražava o njoj, a politički uspeh se opaža već sada. Tako je na pr. polusužbeni organ češkoslovačkog ministarstva vanjskih poslova »Prager Presse« pisala o Julijskoj Krajini i citirala je knjigu dra Čermelja.

Kako doznamo izači će knjiga polovinom decembra 1 u češkom prijevodu.

»Uspjelo mi je na ovaj način — hvali se De Bono — demoralizirati oko 200.000 ljudi u redovima neprijatelja.«

Razumljivo je, da je svako, ko je počeo da čita tu knjigu nastojao, da u njoj nadje onaj De Bonov lični moment i da otkrije iz te knjige tajnu poznatih De Bonovih neuspjeha te konačno njegovog smjenjivanja. O tome se u knjizi direktno ne govorí, ali De Bono ipak indirektno govorí o tome, kako su maršal Badoglio, ministar kolonija Lesona i tajnik fašističke stranke Starace, te ministarstvo korporacija i avijacije otežavali njegovu akciju.

Memoari maršala De Bona otkrivaju mnoga do sada brižno sakrivana unutrašnja trvanja.

Citrat ćemo nekoje momente:

Sa držanjem radnika, koje su mu stranká i ministarstvo korporacija slali u Afriku, general De Bono nije bio zadovoljan. O nezadovoljstvu, koje je izbilo medju tim radništvom, veli De Bono:

»Tajnik stranke Starace došao mi se potužiti zbog mnogobrojnih pritužaba koje su mu uputili radnici, radi lošeg postupka. Posjetio sam radnike i uvjerio se kako su bile neopravdane te radničke pritužbe. Bio sam bijesan zbog toga...«

U dugom nizu brzojava, koji su izmijenjeni izmedju De Bona i Mussolinija, poslao je na 29 X pr. g. De Bono slijedeći brzjav Mussoliniju:

»Konačno smo došli do kraja naših nedostatnih sredstava. Zaposjeti unapred izbačenu liniju, kao što je ona između Asmara i Makalea, neprestano ugrožena u njezinom desnom boku, u jednoj zemlji, u kojoj osim mesa kopitara nema ništa, absolutno ništa, to je zadača, od koje

mora posijediti kosa onima, koji je još imaju na glavi. Smatram za svoju dužnost da vam to kažem i da vas upozorm na opasnost nedostatnih sredstava, kako vam to predlažu Lessona ili čak i sam Badoglio.«

De Bono vodi rat u Abesiniji, ali šef generalštaba i minisistar kolonija imaju svoju politiku. Oni generalu De Bonu šalju tek ono što mu je najpotrebnije, a Mussolinija nasteje uvjeriti kako De Bono, ki je od brige sav posijedio, nisu potrebne one silne zalihe ratnog materijala i nove čete, za koje on ne prestano zaklinje, da mu ih pošalju.

U brzojavu od 18. X. tuži se De Bono Mussoliniju da mu ponestaje benzina:

»Naše zalihe benzina mogu još trajati najviše dva mjeseca, izuzevši benzin za avijacičare.«

Po svemu izgleda da je pritisak generalštaba bio tako jak, da su potrebna ratna sredstva poslana u Afriku te onda, kad je Badoglio došao na mjesto de Bona. Vojska je pobijedila crne košulje! Zbog toga, valjda, i ona stanka u ratnim opeoracijama, otkako je Badoglio stigao u Afriku pa do nastavka rata. Kroz čitav mjesec dana prevažane su iz Italije u Afriku nove čete, nove, ogromne koljčine ratnog materijala i oružja, kako bi Badoglio mogao što brže i što uspešnije izvesti konačni udar. Sve je to vrlo zanimljivo i vrlo značajno za prosudjivanje odnosa na vrhovima fašizma. Takvih momenata ima u knjizi mnogo. Mi ćemo nastojati, da ih iscrpimo, a za sada je i ovo dovoljno.

Eto to bi u glavnem bila djela maršala De Bona. On je došao na ideju osvajanja Abesinije. On je proveo sve potrebne tehničke pripreme. On je potukao rasove i demoralizirao neprijatelja. To je bio glavni i najteži dio posla.

»OBZOR« O KULTURNOJ KRONICI NAŠE MANJINE POD ITALIJOM

Potrebna nadopuna i korektiv riječima urednika »Piccola«.

U podlistku »Obzora« od 12. o. m. izšao je prikaz »Kulturna kronika Hrvata i Slovenaca u Italiji«. Tu se registriraju naše knjige, koje su tokom ove godine izšle u Trstu i Gorici. »Obzor«, koji od svih hrvatskih listova najpotpunije prati kulturni život naših sunarodnjaka u Italiji nakon kratkog uvida medju ostalim piše:

»Broj tih knjiga kao i vrijednost i značaj njihov je dosta skroman, kad bi se htio usporediti prema produkciji iz prvih nekoliko godina poslije rata. Razloge tome mi nećemo ovde iznositi, to većmo što ih barem one najglavnije — nije teško već u prvi mah pogoditi. No i ove knjige, makar kako inače skromne i neznačne, važne su i stoga, što obilježuju neprekiniti razvoj u jednom teškom kulturnom radu. I premda, općenito uvezvi, njihova književna vrijednost nije velika, prosvetni zadatak je neosporan, poglavito s toga, što su pisane u jeziku, kojim narod govorí i koji prema tome najbolje poznaje.«

Nakon tega slijedi bibliografski pregled knjiga izašlih tokom godine uz neke kratke napomene, koje su potrebne za razumevanje čitateljima koji su potanko upućeni u prilike u Julijskoj Krajini.

Pisac prikaza (a. r.) dulje se zatim zadržaje na slučaju Bevkove knjige (I morti ritornano) o čemu je u »Istri« bilo opširno govorilo, pa spominjući pisanje trščanske štampe o potrebi poboljšanja jugoslovensko-talijanskih odnosa i citirajući specijalno riječi Rina Alessia o našoj manjini — »Obzor« kioničar završava:

»Koliko se tiče publikacija, slovenskih i hrvatskih, koje su ove godine izašle u Trstu i Gorici, mi smo gore iznijeli podatke. Taj bi se pregled mogao eventualno proširiti podatcima iz posljednjih nekoliko godina i usporediti sa stanjem prije rata, ili prvi godina poslije rata, da se bolje upoznaju i ocijene prilike. K tome da slika bude potpuna, valja dodati, da su do godine 1930 izlazile i hrvatske i slovenske novine.«

No i bez toga, i ovo što je ovde izneseno, može poslužiti kao potrebna nadopuna i korektiv riječima, koje je izrekao urednik »Piccola«, premda bi se, naravski, moglo s naše strane još mnogo više reći...«

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA**Iz socijalnog otsjeka
društva »Istra« u Zagrebu**

Darovali su za zimsku pomoć Socijalnom otsjeku: Dr. Zuglia prof. Šrečko: 20.—Din; Rojnić prof. Mate 8.—Din; S. B. 20.—Din; Žunilo August 50.—Din; Marušić Milan 15.—Din; Kerševani August 10.—Din; Rusijan Franjo 10.—Din; Krlner Albert 10.—Din; Gortan dr. Vjekoslav 30.—Din; Koččec pharm. Milan 3 ženska pulovera, 2 p. muških cipela, 2 p. ženskih cipela, 1 sokolska odora, 1 muški odjel, 1 kaput muški, 1 šešir muški; Gabrijeljčić Josip 1 p. muških cipela, 1 muška kapa i 4 kravate; Frljč dr. Ante 1 p. muških cipela, 1 muški šešir i 1 kapa; Dr. Pavlinič ing. Plus 1 ženska haljica, 2 bluze i 1 kapa; N. N. Živežne namirnice; Finderle Šime razna odjeća i obuća. — Plemenitim darovateljima najlepše se zahvaljujemo. —

Tajnik socijalnog otsjeka:
Grahalčić Josip

**Glavna semestralna skupština
Istarskog akad. kluba u Zagrebu**

U utorak, dne 24. novembra 1936 u 8 sati na večer održati će se u društvenim prostorijama semestralna skupština za školski god. 1936-37 sa uobičajenim dnevnim redom.

Članovima seniorima nećemo slati posebni poziv, već ih ovim putem obavještavamo. —

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—